

Küreselleşme, Sendikalar ve İletişim

Bariş Çoban

Yrd. Doç. Dr.
İstanbul Okan Üniversitesi
E-posta: barishc@gmail.com

Özet: Küreselleşme süreci işçi hareketlerini ve sendikaları da etkilemiştir. Ulusşarı şirketlerin tüm dünyada etkili bir güç haline gelmesi ile beraber ulus-devletler de dönüşüm geçirmiştir. İşçi sınıfı ve sınıf örgütleri küreselleşme sürecinde güç kaybetmişlerdir. Buna bağlı olarak, altyapı ve üstyapıda yaşanan dönüşüme uygun olarak sendikaların da kendilerini yeniden-düzenlemeleri zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu yenilenme süreci, sendikaların özellikle iletişim sorunu üzerinde yeniden düşünmelerini gerektirmektedir. Küreselleşme süreci sendikaların yerel ve küresel bağlamda yeni iletişim stratejileri geliştirmesini ve diğer sendikalarla dayanışmayı sağlayacak iletişim ağlarını yaratmalarını gerektirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, sendikalar, iletişim, radikal medya

Globalization, Labor Unions and Communication

Abstract: Globalisation, dominated by transnational capital, has affected the labour movement and trade unions. The power of the transnational corporations raised by the mobilisation of the capital, and nation-states also re-organised and become the local representatives of the global power. Labor class, trade unions are affected negatively and lose their power in this process. The changes in economic and politic system necessitate changes in trade unions. In this re-organisation process, trade unions should focus on the problems of communication, communication is sine qua non for trade unions. The globalisation of the capital forces trade unions to communicate with other trade unions and create a solidarity network among them.

Keywords: Globalisation, trade unions, communication, radical media

Giriş

Küreselleşme ile birlikte ekonomi ve toplumsal ilişkilerde yaşanan dönüşüm, toplumsal muhalefet üzerinde de etkili olmuştur, buna bağlı olarak küreselleşme süreci ile birlikte işçi hareketleri ve sendikalar da dönüşüm geçirmiştir. Ulusşarı şirketlerin tüm dünyayı etkileyen bir biçimde gelişim göstermeleri ile birlikte sermayenin akışkanlığı artmış, ulusal ekonomiler ve buna bağlı olarak da ulus-devletlerin yapısal olarak yeniden-biçimlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ekonomik yapıdaki değişim toplumsal ve siyasal

süreçleri derinlemesine etkilemiştir. İşçi sınıfı ve sınıf örgütleri de bu süreçten olumsuz bir biçimde etkilenmişlerdir. Neo-liberal politikaların tüm dünyada yaygın bir şekilde uygulanması için muhalefet eden toplumsal sınıflara karşı ulus-devletler baskıcı şiddet içeren politikaları uygulamaya sokmuştur. Sendikalar ve sınıf hareketleri küresel ekonomik politikalara karşı ulusal ve uluslararası alanlarda direniş göstermeye başlamıştır. Yaşanan toplumsal değişime paralel olarak sendikaların yapısı ve işleyişinin de değişimi bir gereklilik haline gelmiş ve iletişim sorunu temel önemdeki sorunlardan biri olmuştur. Buna bağlı olarak sendikaların ve diğer örgütlerin örgütlenme ve mücadele stratejilerini yeniden ele almaları ve yeni döneme uygun değişim ve dönüşümler gerçekleştirmeleri bir zorunluluk haline gelmiştir. Toplumsal iletişim sendikalar için oldukça önemlidir, sendikaların hedef kitleleriyle iletişim içerisinde olmalarının yanında toplumla da etkin bir iletişim içinde olmaları gereklidir, ancak iktidarların denetimindeki anaakım medyanın tekyanlı, teksesli yapısı sendikaların toplumsal iletişim alanından dışlanmasını beraberinde getirmektedir. Demokratik iletişim ortamının kurulabilmesinde temel öneme sahip olan sendikal örgütlenmelerin farklı medyaları kullanarak toplumla iletişim kurması gereklidir. Bu bağlamda radikal ya da alternatif medyanın yaratılması, sendikaların da bu süreçte etkin bir sorunluluk üstlenmesi sorununun tartışılması demokratik iletişim ortamının yaratılması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, ulusal iletişim alanının ötesinde uluslararası bağlamda uluslararası şirketlere karşı örgütlenme ve mücadelenin yaratılabilmesi için de sendikaların diğer ülkelerdeki sendikalarla ve örgütlenmelerle iletişimde olması ve uluslararası işçi dayanışmasının yaratılabilmesi etkin bir iletişim politikasının geliştirilmesi ile olasıdır. Yerel ve küresel alanda sendikaların küresel iktidara karşı mücadele edebilmesi toplumla iletişim içerisinde olması ve yerelden küresele bir iletişim ve mücadele ağı oluşturmasını gerektirmektedir, demokratik bir toplumu yaratmak için öncelikle demokratik iletişimin geliştirilmesi üzerinde çalışılmalıdır.

Küreselleşme ya da Yeni Emperyalizm

Küreselleşme kapitalizmin varoluş koşullarının bir sonucudur ve ekonomik anlamda yaşanan dönüşümün tüm toplumsal ilişkileri de etkilemesiyle beraber dünyanın egemen küresel iktidar tarafından yeniden biçimlendirildiği bir süreçtir. Küreselleşme aslında kapitalizmin evrimsel gelişiminin bir aşamasıdır, Marx'ın vurguladığı gibi;

"sermaye nasıl bir yandan sürekli daha çok artı-emek yaratma eğilimi gösteriyorsa, tamamlayıcı eğilim de daha çok nokta yaratma yolundadır... aslında bu sermayeye dayalı üretimi, ya da ona uygun düşen üretim tarzını yayma eğilimidir. *Dünya pazarı* yaratma eğilimi, sermaye kavramının içinde verili olarak doğrudan vardır. Her sınır aşılması gereken engel olarak görünür" (Marx, 1999: 308).

Yayılm, sınır tanımamazlık yani emperyalistik gelişim süreci kapitalizme içkindir. Kapitalizmin yayılma eğilimi, yani emperyalizm dışsal bir gelişim ya da anomali değildir, yayılmacılık, emperyalizm kapitalizmin doğasında vardır (Amin, 2004). Bu bağlamda küreselleşme süreci Marksist çizgideki kuramcılar, I. Wallerstein, S. Amin, I. Meszaros ve *Monthly Review* çevresinden H. Magdoff, P. Sweezy, J. B. Foster, E. Wood, tarafından yeni emperyalizm olarak da adlandırılır;

"herhangi bir devletin ülke sınırlarının veya siyasi egemenliğinin çok daha ötesine geçen çok yaygın bir ekonomik hegemonyaya dayanması nedeniyle küreselleşme dediğimiz yeni emperyalizm, herhangi bir emperyalizm biçiminden çok daha fazla, birden çok devletten oluşan bir sisteme dayanan bir emperyalizm biçimidir" (Wood, 2006: 173).

Yeni emperyalizm olarak da adlandırılan, hakim gücünü ABD'nin oluşturduğu küresel egemen emperyalizm (Meszaros, 2004) kapitalizmin günümüzde yaşanan biçimidir ve "bugünkü küresel gerçeklik 'akışkan, sınırsız bir biçimde yayılan, çok iyi örgütlenmiş ve tüm dünya nüfusunu kapsayan" (Foster, 2005: 171) bir yapıdadır. Ancak, yeni emperyalizm ile birlikte yaşanan küresel dönüşüme rağmen, kapitalizmin temel mantığı değişmemiştir; "egemen sermayenin amaçları, koşullar bağlamında yeni ve daha önceki emperyalizm biçiminden bazı bakımlardan oldukça farklı olmasına rağmen, halen aynıdır- pazarların yayılımının denetimi, dünyanın doğal kaynaklarının yağmalanması, çevre ülkelerdeki emek rezervlerinin aşırı sömürsü-" (Amin, 2001). Bu süreçte, kapitalist üretim biçimi ve ilişkilerinde dönüşümler yaşanır ve eleştirel kuramcılar yaşanan dönüşümler üzerinde dururlar; "yeni emperyalizme ilişkin Marksist kuram dev şirketlerin yükselişine odaklanarak, daha sonra çokuluslu veya küresel şirketler olarak bilinenlerle birlikte ortaya çıkan küresel ekonomik koşulların değişimi meselesi üzerinde durur" (Foster, 2003). Çokuluslu şirketler, küresel iktidar dolayısıyla, tüm dünya ekonomisini ve politikalarını belirleme gücüne sahiptir. Yeni ekonomi politikalarının uygulamaya geçirilebilmesi yeni toplumsal politikaların uygulanmasını gerektirmektedir, bu bakımdan ulus-devletler küresel iktidarın yerel temsilcileri olarak işgörür;

"Yeni emperyalizm çağı genellikle neo-liberal politikaların yaygın bir şekilde dayatılmasıyla ilgilidir. Yeni biçimiyle uluslararası finans kapitalin çıkarları, metropoldeki üretim alanına hükmeden çokuluslu büyük şirketlerin, ileri kapitalist ülkelerin tüketicilerinin, üçüncü dünyada dirijizm (planlama ve yönetme) potansiyelini tüketmiş olan burjuvazinin ve neo-liberal politikalar izlenerek dışa açılan ve genel olarak kendileri için yepyeni bir dizi ürünün ve fırsatın ortaya çıktığı üçüncü dünya seçkinlerinin çıkarlarını... destekleyen" (Patnaik, 2005: 51) neo-liberal politikaları dayatırlar.

Küreselleşen kapitalizm üretim ilişkilerini dönüştürerek, emekçi sınıflar için yaşamı daha da zorlaştırmıştır, bu gerçeklik kapitalizm karşıtı düşüncenin gelişimi bağlamında önemli bir durağa gönderme yapmaktadır. Sonuçta, küresel ekonomik yapı çözümlenmeden ezilenler için gerçekçi bir politikanın üretilmesi de olası değildir.

Küreselleşme süreci tüm dünyada egemenliğini kurma çabasına sahip yayılmacı bir küresel iktidar yapısını gerektirir. Küresel iktidar dünyayı yeniden-biçimlendirme sürecinde, varolan tüm üretim ilişkilerini ve buna bağlı olarak toplumsal ilişkileri dönüştürür. Küreselleşme yerel ve küresel alanda tüm ilişki biçimlerinin dönüşümünü beraberinde getirir. Bu bağlamda küreselleşme "toplumlar, kültürler, kurumlar ve bireyler arasında dünya çapında karmaşık ilişkilerin hızlı bir biçimde geliştiği süreç" olarak tanımlanabilir, "bu zaman ve mekanın sıkıştırıldığı, alınan mesafelerin zamansal olarak dramatik bir biçimde kısaldığı bir süreçtir, bu süreç dünyayı daha da küçültmüş ve insanları birbirleriyle daha da yakınlaştırmıştır" (Tomlinson, 1996). Üretim biçimi ve ilişkilerinin küresel iktidarın belirlediği yeni düzen içerisinde yeniden biçimlendirilmesi, ulus-devletlerin yeni emperyal ekonomiye uygun ekonomi politikalarını yaşama geçirmesini gerektirir. Söz konusu dönüşümler siyasal ve toplumsal yaşamın da köklü bir biçimde dönüşümünü beraberinde getirir. Yeni emperyalizm ulus-devletleri, bölgesel temsilcileri olarak yeniden örgütler ve devletlerden kendilerine verilen yönergeler doğrultusunda ekonomiyi ve politikayı yönlendirmeleri beklenir, çünkü "ulusötesi şirketler, belirli ulus-devletlerin politikaları tarafından kontrol edilemez hatta kısıtlanamaz. Bu durumda ulusal hükümetler, sınırları içindeki çokuluslu şirketlere zarar verebilecek, bu standartlardan ayrılan düzenleyici politikaları etkin bir biçimde benimseyemezler" (Hirst, Thompson, 1998: 37). Küreselleşme süreci ile birlikte ulus-devletlerin geçersizleştiği iddiasına rağmen, aksine ulus-devletlere olan gereksinim daha da artmıştır. Bu bağlamda ele alındığında, gerçekte ulus-devletler küresel egemen güç tarafından yeniden-biçimlendirilerek varlıklarını sürdürmektedir, yani "ulus devlet... gerçekte ortadan kalkmamış, yeniden yapılandırılmıştır" (Manni, 2004: 57). Ulus-devletler küresel gücün uzantıları olarak küreselleşmenin gerçekleşmesi bakımından benzersiz bir görevi yerine getirmekte ve kendi toplumlarını şiddeti de etkin bir biçimde kullanarak denetim altında tutmaktadırlar.

Küresel iktidarın yardımıyla çokuluslu şirketler neo-liberal politikaları ulus-devletlere dayatarak tüm dünyada etkili bir ekonomik ve siyasal dönüşümün yaşanmasını sağlamışlardır. Bu dönüşüm toplumlar için yoksulluk ve baskı anlamına geldiği için küresel iktidar ulus-devletler aracılığıyla toplumların söz konusu politikalara karşı örgütlenmesi ve karşı çıkmasını şiddeti de kullanarak bastırmayı amaçlar. Küreselleşme süreci ile birlikte ulusal ekonomilerin önemi azalarak küresel ölçekte güç sahibi batılı şirketler ya da şirket ortaklıkları söz sahibi olmaya başlamaktadır. Kuramsal bağlamda küreselleşme süreci ile birlikte fiili olarak sınırların ortadan kalktığı

savlanmasına ve ulus-devletlerin geçerliliğini yitirdiği söylemlerine rağmen, ulus-devletler küresel egemen güç tarafından yeniden-biçimlendirilerek varlıklarını sürdürmektedir; ulus-devlet halen güçlü olduğu yönündeki retoriğe rağmen küresel ekonomi için kurallar koyar ve sermayesi tamamen küresel sermayeye bağımlıdır (Cumbers, 2001). Kültürel olarak da ulus-devletler küresel gücün ideolojisini aktaran bir yapının oluşturulmasına hizmet ederek toplumsal düşünüşün kendine ait bir özgür alan yaratmasının önünü kesmeye çalışmaktadır. Küresel şirketler bu süreci etkin bir biçimde desteklemektedir. Küresel ekonomik yapının başarısı baskıcı ulus-devletlerin varlığı ile garanti altına alınabilir. Bu bağlamda, ulus-devlet varlıklarını sürdürecektir ve küresel şirketler için toplum üzerinde, özellikle de örgütlü toplumsal muhalefet örgütleri, sendikalar üzerinde baskı kuracak ve üretim-tüketim süreçlerini temel küresel politikalara göre düzenleyerek toplumlarını küresel sürecin nesnelere haline dönüştürecekler. Bu bağlamda, ulusal anlamda muhalif hareketlerin geçerliliğini koruduğu ve sendikal mücadelenin temel olarak ulus-devletler bağlamında yürütülmesi gerekliliği ortadadır, ancak geleneksel kapalılıkların son bulduğu ve yeni kapitalizme uygun örgütlenme ve mücadele biçimlerinin geliştirilmesi ve uluslararası dayanışma ve mücadele örgütlerinin daha etkin bir biçimde yaratılması gerekliliği söz konusudur.

Küresel iletişimle birlikte küresel ağın oluşumu, küresel anlamda yaşanan tüm ekonomik, siyasal, kültürel vb. olayların birbiriyle etkileşim içerisinde olmasına neden olur; dünya ölçeğinde toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması, bölgesel olayların oldukça uzak bölgelerdeki olaylar tarafından şekillenmesine neden olan, farklı bölgelerin birbiriyle ilişkilendirilmesini sağlamıştır" (Giddens, 1990: 64). Bu durumda, küreselleşme şirketler için olduğu kadar işçiler için de uluslararası ilişkileri ve iletişimi vazgeçilmez hale getirir. Küreselleşme tüm yoksullar için daha zorlu bir yaşamın başlangıcı anlamına gelmektedir. İşçiler üzerindeki baskı daha da yoğunlaşmakta; sendikasılaştırma, hak gaspları işçi örgütlerinin temel sorunları haline gelmektedir. Süreç emekçiler için yeni örgütlenme, mücadele biçimlerini zorunlu kılmaktadır. Sendikal mücadelenin de küresel iktidarın yayılım alanlarında dayanışma ve mücadele birlikleri oluşturarak, tüm dünyada yeni emperyalizmden olumsuz etkilenenleri kapsayan enternasyonalist bir dayanışma ağı yaratılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşme Sürecinde Sınıf Sorunu

Küreselleşme süreci sınıf hareketinin güçsüzleştirilmesini amaçlamaktadır; bu anlamda da küreselleşmenin sol ya da sağ savunucuları ideolojik olarak geleneksel işçi hareketlerini yönlendiren muhalif ideolojinin geçersizleştiğini iddia eder. Özellikle, Marksist kavramları temel olarak Marksizmin ötesine gitme iddiasındaki Negri ve Hardt'ın yaklaşımı (*İmparatorluk*, 2003; *Çokluk*, 2004) sınıf mücadelesinin yerini güçsüz "yeni toplumsal hareketler" kuramları ile doldurmayı amaçlar; "Yeni toplumsal

hareketlere ilişkin analizler, kendi önemlerini asgariye indiren dar ekonomik bakış açılarına karşı kültürel hareketlerin politik öneminde ısrar etmekle büyük bir hizmet görmüştür” (Hardt, Negri, 2003: 288). Sınıf mücadelesinin kuramsal anlamda yenilgiye uğratılması gerçek yaşamda da yenilgiye uğratılması anlamına gelir, çünkü “devrimci kuram olmadan devrimci eylem de olmaz” (Lenin, 1900). Yeni toplumsal hareket kuramcılarının temel olarak ekonomik belirleyeni reddetmeleri ve indirgemecilikle suçlamaları, buna karşın kültürel ve siyasi olanı vurgulamaları ideolojik anlamda “sol” gibi görünse de gerçekte egemen ideolojinin farklı bir maskeyle tezahüründen başka bir şey değildir. Bu bağlamda, “ekonominin siyasetten arındırılışının bedeli ise, bir anlamda siyasetin kendi alanının da siyasetten arındırılışı ile ödenir: Gerçek siyasal mücadele, marjinal kimliklerin tanınması ve farklılıkların hoşgörülmesi için verilen kültürel mücadeleye dönüşür”, bu kültürel mücadele ise kapitalizmin “devasa mevcudiyetini görünmez kılma amacındaki ideolojik” girişimin bir parçasıdır (Zizek, 2005: 267). Sınıf ideolojisinin, bu anlamda, yeniden vurgulanması ve küresel kapitalizme karşı gerçek muhalif gücün halen işçiler olduğunun ortaya konması büyük önem taşımaktadır, çünkü günümüzde “asıl siyasi edim zorunlu olarak ekonominin yeniden siyasallaştırılışını içermelidir” (Zizek, 2005: 423). Küreselleşme karşıtı hareketin başarılı olabilmesi için sınıf hareketi merkezi önemdedir, çünkü “küresel hegemonik emperyalizmin yıkıcı yönelimine, ancak emekçi ve üretici sınıflar son verebilir” (Meszaros, 2004: 61). Yüzer-gezer kitlelerden oluşan küreselleşme karşıtı hareketler tutarlı bir ideolojiye sahip olamadıkları gibi yerel ve küresel iktidarlara karşı alternatif bir güç oluşturamaz. Bunun yanında, sınıf mücadelesinin temel olarak yereller bazında yürütülmesi ve küresel dayanışma ağlarıyla birbirine bağlanması mücadelenin başarılı kılınması bakımından önemlidir; “Mesele uluslararası karşılaşmaları ortadan kaldırmak değil, bunları işten çıkarmalara, işsizliğe, sömürünün yoğunlaşmasına vb. karşı bölgesel ve ulusal kitle mücadeleleriyle birleştirmektir” (Petras, 2004: 183). Yerel mücadelelerin gerekliliğini inkar eden ve asıl olanın küresellik olduğunu aşırı biçimde vurgulayan yaklaşımlar gerçekte ulus-devletler bağlamında güçlü sınıf örgütlerinin örgütlenmesi gerekliliğini reddederek, küresel gücün kolaylıkla yenilgiye uğratabileceği örgütsüz yığınları günümüzün muhalefeti olarak tanımlamaktadır. Ancak, “mücadelenin yerel perspektifle sınırlı olduğu ölçüde hiçbir anlamı olmadığı, mücadelenin doğrudan küresel sisteme karşı verilmesi gerektiği fikri” (Savran, 2002: 230) sınıf mücadelesinin söz oyunları bağlamında reddedilmesinden başka bir şey değildir. Sınıf mücadelesinin reddi yeni toplumsal hareket kuramcılarının temel önermelerinden bir tanesidir. Kapitalizmin evriminin sınıfsal ilişkileri ortadan kaldırdığı iddiası ilkin işçi sınıfının teknolojik gelişim sonucunda önemini yitirdiği ve Marx’ın vurguladığı gibi devrimci dönüşüm yaratabilecek bir kitleselliğe sahip olmadığı öne sürülmektedir. Proletaryanın kavramsal bağlamda sadece kol gücü ile sınırlandırılması, mavi yakalılar üzerinden tanımladığı iddiasına dayanan ve beyaz yakalılar da dahil olmak üzere emeğini kapitalistlere satarak yaşamını sürdüren tüm emekçilerin, proleterleşebileceğini görmezden gelmektedir;

"Marx, birçok beyaz yakalı işçinin de üretken emekçi olduğunda ısrarlıydı. Bu, üretimin giderek toplumsallaşmasının bir sonucuydu... Marx'ın tanımladığı 'kolektif işçi'ye, yani metanın üretiminde söz konusu olan karmaşık işbölümüne, katılanların hepsi kollarıyla çalışıyor olmasalar da üretken işçilerdir" (Callinicos, 2007: 35).

Kol emeği dışında düşünsel emeğin de üretim sürecinin önemli bir bileşeni olduğu gerçeği, proletarya tanımının sadece kol emeğini değil, düşünsel emeği de kapsadığını göstermektedir. Sanayileşmiş toplumlarda, istihdam ve üretim maddi üretime dayanmayan "hizmet" alanına kaymıştır, bu işlerin bazıları bilgi ve yeteneğe dayalıdır ve kol işçiliğinden ayrıdır (Radice, 1999: 15-16), bu değişim de proleter tanımının yeniden gözden geçirilmesi gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Kapitalizmin evriminin bir sonucu olarak yeni teknolojiler üretken işgücünün sayısının azaldığını ve beyaz yakalıların sayısındaki artış ile beraber eski sınıf kuramının geçersizleştiği iddiası, kapitalizmin yeni teknolojiler, özellikle de yeni iletişim teknolojileri bağlamında kendiliğinden demokratikleşeceği yanılsamasından kaynaklanmaktadır. Yeni teknolojiler kapitalizmin yapısal dönüşümünü beraberinde getirmiştir, teknolojiye ve talep modelindeki değişim pazardaki emeğin gücünü etkilemiştir (Radice, 1999: 15). Kapitalist mantığa bağlı yeni teknolojilerin gelişimi ile birlikte emek özgürleşmemekte, demokratik bir yaşam gelişmemekte, tam tersine işsizlik, yoksulluk ve baskı küreselleştirmektedir. İşçilerin yaptıkları işin niteliği değişse bile çalışma koşulları ve sömürünün temel mantığı aynı biçimde devam etmektedir, değişimin olumsal olduğu işçilerin azaldığı ya da emeğin yeni kapitalist gelişmelerle beraber özgürleştiği iddiaları gerçeği yansıtmamaktadır; yeni teknolojiler ile birlikte emek süreçlerindeki değişim emekçilerin ortadan kalkmasını değil değişimini beraberinde getirmiştir. Callinicos'un belirttiği gibi (2007: 40-41) emeklerini satarak geçinmek zorunda olan ve yaptıkları iş üzerinde fiili denetimleri olamayan çalışanları işçi sınıfının dışında düşünmek olası değildir. Sermayeye emeğini satarak yaşamak zorunda olan tüm toplum kesimlerinin küresel kapitalizm tarafından proleterleştirilmesi ve kapitalist krizlerden derinden etkilenmesi gerçekte proletaryanın küçülmemekte değil giderek artmakta olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Üretken emekteki dönüşüm, gerçekte bir azalma değil artışı beraberinde getirmektedir, kapitalizmin sınırları aşma eğilimi, tüm dünyayı yeniden biçimlendirmesi süreci, ucuz işgücü ve üretim biçimlerini araması, tüm dünyayı bir fabrikaya ve buna bağlı olarak tüketim pazarına dönüştürme çabasının sonucudur. Tüm iddialara rağmen, bu anlamda, işçi sınıfı halen varlığını sürdürmekte ve önemini korumaktadır, Radice'in (1999: 16) belirttiği gibi üretim ve yönetim sistemlerinde görünen karmaşıklıkmaya rağmen, sistem hala her zamanki gibi işçilerin itaatine dayanmaktadır. Çünkü, kapitalist sistemde insanlar hayatta kalabilmek için kendi emeklerini satarak var olmak zorundadırlar ve bu gerçeklik işçi sınıfının kapitalizmin evrimi

sürecinde yapısal dönüşümler geçirmesine rağmen kısmen ya da tamamen ortadan kalkmasını olanaksızlaştırmaktadır;

“Marx’ın kapitalizm çözümlemesindeki proletaryanın belirleyici yapısal karakteristiği, insana emek-gücünü sattıran sosyo-ekonomik zorlamadır. Bu durumda proletarya kavramının içine sadece sanayide çalışan kol işçileri değil, aynı temel kısıtlamalara tabi olan bütün üretken olmayan ücretli işçiler de girerler” (Mandel akt. Callinicos, 2007: 37).

Küreselleşme süreci bu bakımdan tüm dünyada proleterleşmenin yaşanmasını beraberinde getirmektedir, kapitalizmin bu yeni aşaması ezilenler üzerinde kurduğu daha etkin baskı biçimleriyle sömürsünü acımasızca devam ettirmektedir. Sınıfsal sömürünün yoğunlaşması sınıf mücadelesinin yeniden güçlü bir biçimde yükselmesini beraberinde getirmektedir. Proleterleşen toplumsal sınıfların eşitlik ve özgürlük istemiyle yeniden örgütlü bir sınıf mücadelesi başlatmaları yeni bir dünyanın kurulabilmesinin önkoşullarından bir tanesidir. Toplumsal anlamda beyaz yakalıların sistem tarafından ideolojik olarak etkilenmeleri ve sınıfsal konumlarına dair farkındalık geliştirememeleri sürecin ezilenler aleyhine bir seyir izlemesine neden olmaktadır, ancak toplumsal gerçeklikler bu seyrin uzun süre devam etmesine engel olacaktır, proleterleşenler sınıfsal bilinci edinmeye başladıktan sonra, toplumsal mücadele sınıfsal merkezli bir yükselişle geleceğe yönelik ütopyasını gerçekleştirme yönünde bir açılıma sahip olacaktır.

Küresel kapitalizmin geçirdiği dönüşüm emek süreçlerini de derinden etkilemiştir ve sınıfsal yapıyı güçsüzleştiren bir parçalanmanın yaşanmasını beraberinde getirmiştir. Sendikalar da bu süreçten olumsuz bir biçimde etkilenmiş ve eski güçlerini koruyamamışlardır:

“Sendika üyelikleri son yıllarda tüm gelişmiş ülkelerde büyük oranda ekonomik yeniden yapılanmaya bağlı olarak azalmaktadır. Özellikle, geleneksel olarak yüksek sendikalaşma oranına sahip imalat sektöründeki düşüş, sendikalaşmanın daha az olduğu hizmet sektörünün büyümesi ve atipik istihdamın artışı başlıca nedenlerdendir” (Kirtton, 2006).

Kapitalizmin uluslararasılaşması ve buna uygun yeni üretim biçimi ve ilişkilerini yaratmasıyla beraber, işçiler ve işverenler arasındaki ilişki de geleneksel ilişkinin dışına çıkmıştır ve sendikaların kendilerini bu yeni ilişkiler bağlamında yeniden tanımlaması gerekmektedir:

“emek gücünün yapısındaki değişimler ve yüksek orandaki işsizliğe, işverenler tarafından getirilen, uluslararası rekabetin yeni biçimlerine

uyum sağlamayı amaçlayan değişimler eşlik etmektedir. Bu uyum süreci işverenlerle sendikalar arasındaki pazarlık ilişkilerini de etkilemektedir" (Waddington, Hoffmann, 2005: 43).

Tüm karşı iddialara rağmen, yaşanan gerçeklik bağlamında kapitalizmin yeni döneminde de sendikalar önemleri korumaya devam etmektedirler ve ezilenler için kapitalizme karşı koyuşun, toplumsal muhalefetin vazgeçilmez örgütlerinden biri olmayı da sürdürmektedirler; "güçlü kuruluşlar olarak sendikalar, eğer hem yapılarını hem de stratejik yönelimlerini değiştirebilirlerse, sermayeye direnmekte ve onları ilerlemeci politikalara zorlamakta hala rol oynayabilirler (Cumbers, 2001). Kapitalizmin yapısal dönüşümüne bağlı olarak da sendikaların yeni döneme uygun dönüşüm geçirmeleri, ayrıca yeni ekonomik sisteme uygun örgütlenme ve mücadele biçimlerini üretmeleri gereklidir. Sendikalar çokuluslu şirketlerin tüm ülkelere yayılan ağlarıyla birlikte neo-liberalizmin belirleyiciliğinde yeniden-düzenlenen yapıya uygun strateji ve taktikler geliştirmek zorundadır; sendikaların, yaşanan yapısal dönüşüme tepkisi gittikçe genişleyen özel sektör alanında örgütlenmek ve sendika yapılarını işgücü piyasalarındaki değişimlerine göre yeniden-biçimlendirmektedir (Waddington, Hoffmann, 2005: 77). Küresel kapitalizmin toplumlara dayattığı işsizlik ve yoksullaşmaya karşı sadece işçilerle değil işsizler ve öğrencilerle de dayanışma içerisinde olan etkin ve siyasal yaşama da etkiye bulunabilen, yereller dışında, küresel anlamda da yaşanan sorun ve krizlerde diğer uluslararası muhalif aktörlerle dayanışma içerisinde olarak küresel kapitalizmin dayatmalarına karşı ortak çözümler üretebilecek, varolan sınırların ötesinde yeni perspektiflere sahip örgütlerin ve örgüt politikalarının oluşturulması da gereklidir. Tarihsel mücadele biçimlerini reddetmeden, yeni ve yaratıcı örgütlenme ve mücadele biçimlerinin oluşturulması sınıf mücadelesinin kitleselleşebilmesi için gereklidir. Küreselleşme ile birlikte ekonomik, siyasal, toplumsal ilişkilerin değişimine rağmen, yenilenmeyi başaramayan sendikalar yeni süreçte daha çok yenilgi ile karşılaşacaktır. Sendikasızlaştırma politikasının devletler tarafın baskıcı bir biçimde uygulanması sendikalar için büyük sorunları beraberinde getirmektedir; "üye sayılarındaki düşüş ve işgücü piyasasının yeniden-yapılandırılması birçok sendikacıyı, karşılaşılan zorlukları aşabilecek bir hale getirmek için, var olan sendika yapılarını sorgulamaya cesaretlendirmiştir" (Waddington, Hoffmann, 2005: 61). Şirketlerin sendikaların işyerlerindeki etkisini kırmak için taşeronlaştırmayı etkin bir biçimde kullanmaları ya da mücadeleciler sendikaları etkisizleştirmek için işbirlikçi sendikaların örgütlemeleri vb. karşılaşılması olası birçok sorundan sadece birkaçıdır. Bu anlamda, sendikaların tüm olası karşı hamlelere karşı, ulusal ve uluslararası alanda, tüm toplumsal muhalif hareketlerle dayanışma içerisinde olması gereklidir.

Günümüzde Toplumsal Muhalefet ve Sendikaların Temel Sorunları

Küreselleşme süreci ile birlikte yaşanan ekonomik ve politik dönüşümler sonucunda toplumsal muhalefet de söylem ve pratik anlamında döneme uygun bir yeniden-biçimlenme yaşamak zorunda kalmaktadır. Özellikle, anti-kapitalist, küreselleşme karşıtı yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı, hükümet-dışı örgütlerin giderek güçlenmesiyle birlikte muhalif hareket, sınıfsallık vurgusunu kaybetmiştir. Yeni politika kuramcıları, Gorz (1995), Bell (1960), Huntington (1998) ideolojinin, sınıf vurgusunun ve toplumsal sorunları sınıf açısından ele almanın geçersizleştiğini iddia etmektedir. Ancak, küresel kapitalizmin krizi sınıfsal olanın halen geçerliliğini koruduğunu, hatta çok daha keskin bir biçimde yeniden üzerinde durulması gerekliliğini ortaya koymaktadır. İşçi sınıfının yeni teknolojiler ile birlikte yok olacağı iddialarına (Gorz, 1995) karşın, kol emeğinin hala önemli olduğu, beyaz yakalı olsalar da giderek proleterleşen emeğini satarak geçinenlerin kitlesel olarak çoğalması ve sömürünün acımasızlaşarak yoğunlaşması sınıf mücadelesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Wood, 1992).

Toplumun büyük bir kesiminin emeğini satarak geçinmesi yani proleterleşmesine rağmen, örgütsüz dağınık bir biçimde sorunlarını çözme umudunu yitirmiş olarak yaşaması, yönetici sınıflar tarafından yönetilebilmesini, yönetici sınıfın baskıcı iktidar yapılarını "demokrasi" olarak göstermesini olanaklı kılmaktadır. Yerel ve küresel iktidarların sınıf mücadelesi vurgusu yapan mücadele örgütlerine karşı şiddet dahil olmak üzere sert bir biçimde engelleyici tavır göstermesi, küresel kapitalizmin sorunsuz bir biçimde yaşamasının önkoşullarından bir tanesidir. Sınıf mücadelesinin engellenmediği yerde neo-liberal politikaların yaşama geçirilmesi de olası değildir.

"Yeni liberal iktidarlar, uyguladıkları yapısal uyum politikalarıyla işsizliği görülmemiş ölçülerde artırırlarken, sendikaları baskı altında tutmak ve zayıflatmak konusunda da etkin bir silaha kavuşmuşlardır. Yeni liberal politikaların uygulandığı her yerde sendikalı işçi kitlesi, sendikasız düşük ücretle çalışmak veya sendikalı kalmakta direnerek işsiz kalmak arasında bir tercihe zorlanmıştır" (Işıklı, 2009).

Venezüella örneğinde olduğu gibi, yerel ve küresel güçlerin müdahalesi ile yoksulların yanında yer alan bir lider ve siyasal örgütlenmeye karşı öncelikle siyasal kampanyalar örgütlenmekte ve sonrasında askeri müdahale ile "devrimci süreç" sonlandırılmaya çalışılmaktadır, aynı süreç Şili'de başarılı olurken Venezüella'da halkın örgütlü tepkisi ile yenilgiye uğratılmıştır. Küresel kapitalizm bu bağlamda ideolojik saldırganlık ve şiddetin yoğunlaşmasını da beraberinde getirmiştir. Neo-liberal politikalar toplumsal yaşamın yeniden-biçimlendirilmesini amaçlamaktadır ve ezilenler için tamamen yabancılaşmış bir yaşamın dayatılması anlamına gelmektedir. Yoksulluğun giderek artması,

gündelik yaşamda suç ve şiddetin olağanlaşması, kısacası toplumların geleceksizleştirilmesi yeni ekonomik politikaların bir sonucudur ve siyasal alanda alınan kararlarla toplumlara dayatılmaktadır. Bu süreçte, işçi sendikalara önemli görevler düşmektedir. Emekçi sınıfların mücadele örgütleri olarak tanımlanabilecek sendikaların tarihsel olarak giderek mücadeleciler yanlarını yitirmeleri ve yönetenlerle geliştirdiği ilişkiler, siyasal olarak muhalif olma gerekliliğinin bir yana bırakılması, bu örgütlerin sınıfsal anlamda tutarlı politikalar üretmelerini de engellemektedir. Emekçilerin "özgürlük, eşitlik, kardeşlik" taleplerinin zamanının geçtiği iddiası ve bireyselleşmiş, sadece kendini ve kendi ekonomik yaşamını iyileştirmeyi düşünen tüketim toplumuna entegre olmuş bir yığın yaratılması, mücadele örgütlerinin sönmelerinde beraberinde getirmiştir. Sendikalar işçilerin örgütlü gücü olarak iktidarlara karşı işçiler başta olmak üzere tüm toplumun ekonomik ve siyasal özgürlüklerinin savunusunu yapan örgütlerdir. Ancak, küreselleşme süreci ile birlikte üretim süreci büyük bir değişim ve dönüşüm yaşamış, üretim ilişkilerinin radikal bir biçimde değişim geçirmesi sonucunda, geleneksel sendikal örgütlenme ve iletişim anlayışları geçersizleşmiştir.

"Tam istihdama dayalı, tam gün, kesintisiz ve sürekli çalışma yerini, esnek çalışma, esnek çalışma zamanı, esnek istihdama bırakmıştır. Yoğun bir işsiz ordu ortaya çıkarmıştır"; "Verimliliğin artışı sağlayan daha az işçi ile daha çok ve "kaliteli" üretimi sağlayan, kalite çemberleri, toplam kalite ve post-fordist iş örgütlenmesi gelişmiştir", "Mali açıdan büyüyen şirketlerin üretimlerini, taşeronlarla, fason atölyeler eliyle, büyük işletme ortamlarında gerçekleştirmekten vazgeçmişlerdir"; "Yarı zamanlı çalışma, eve iş verme, küçük işletmelerde, taşeron ve fason atölyelerinde çalıştırma ile çalışanlarla toplu pazarlık yapmanın nesnel ilişkileri ortadan kaldırılmıştır. Kayıtdışı çalışma ile, herhangi bir sözleşmeye bağlı olmaksızın işverenin tek taraflı belirlediği koşullar altında çalışma işçilere dayatılmıştır. Çocuk emeği ve kadın emeği sömürsü yoğunlaşmıştır" (Mahmutoğulları, 2002).

Üretim ilişkilerinde yaşanan söz konusu değişimler, sömürünün yoğunlaşmasını beraberinde getirmiştir ve bunun gerçekleşebilmesi de işçilerin parçalanması ve örgütsüzleşmesi ile olası hale gelmiştir. Sendikaların etkisiz kılınması için küresel ve yerel ölçekte etkin bir politika yürütülmüş, sendikalar da sürece uygun dönüşüm yaşayamadıkları için krize girmiş ve oldukça güçsüzleşmiştir.

Küreselleşme sürecinde ulus-devletler tüm toplumsal muhalefet örgütlerine yönelik saldırgan bir tutum takınmışlardır. Bu süreçten sendikalar da yoğun bir biçimde etkilenmişlerdir: "Hükümetlerin saldırısı altında bulunan sendikalar ve sendikal hakların korunması uluslararası sendikal hareketin temel bir faaliyetidir" (ICFTU, 2003). Ulusal ve uluslararası bağlamda sendikalara yönelik saldırılar, sendikaları etkisizleştirerek iktidarların denetimindeki aygıtlara dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Sınıf bilincinden yoksun kitlelerin yaratılmasına hizmet eden sendikalar sadece ekonomik

çıklarlar bağlamında iktidarlarla görüşen uzlaşmacı araçlara dönüştürülmektedir. Bu bakımdan, sınıf bilincine sahip işçilerin toplumsal özgürlükleri ve demokratik hakları savunmak için bağımsız sendikaları oluşturabilmeleri gerekliliği ortaya çıkmaktadır: “Küreselleşme diye tanımlanan sermayenin yeni yöneliminin üretim süreçlerinde, toplumsal, ekonomik ilişkilerde ortaya çıkardığı sonuçlar, mevcut sendikal yapıların aşınması ve yeni sürece yanıt üretebilecek yeni sendikal anlayış ve yapılanmanın gerekliliği”ni (Mahmutoğulları, 2002) ortaya koymaktadır. Sendikaların örgütlü kitleleriyle ilişkisinin ve iletişiminin kopması, daha da önemlisi toplumsal iletişimin parçalanmasının bir sonucu olarak birlikte davranma, sorunları birlikte çözme anlayışının terk edilmesi ile birlikte, işverenin saldırılarına karşı güçlü karşı koyuşların örgütlenip yaşama geçirilebilmesi de mümkün olamamaktadır. Bu bağlamda, sendikaların sendikal yaklaşım, yönetim, örgütlenme ve mücadele anlayışlarını yeniden gözden geçirmeleri gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

“Uzun üye kaybı süreci ve çöken hareketin son dönemdeki göreceli stabilizasyonu sendikaların ağır sanayideki erkek işçilerin çıkarlarının temsiline odaklanan geleneksel *modus operandi*sini esastan gözden geçirme eğilimini harekete geçirdi. Bir önemli nokta ise sendikaların daha önceden örgütlenmeyen, tarihte ya da günümüzde sendikalılık oranının düşük olduğu işçi kesimlerine ulaşmak için, örgütlenme çalışmalarının kapsamını ve düzeyini arttırdılar” (Karton, 2006).

Sınıf mücadelesi anlayışına dayanmayan sendikalara karşı yeni sendikal anlayışın ve buna uygun esnek, demokratik örgütlerin yaratılması gerekliliği ortadadır. Ayrıca, emekçilerle yeniden iletişim kurabilmek küresel kapitalizmin saldırılarına karşı geleceği savunabilmenin tek çaresidir. Bu anlamda sendikaların geleneksel iletişim biçimlerini terk ederek yeni iş alanlarını tanıması ve bu alanlarda sınıf ideoloji ve örgütlenmesi çabasını yürütmesi gerekliliği de açıkça görülmektedir.

Sendikaların yeniden yapılanması gerekliliği önemli bir sorundur. Yaşanan toplumsal dönüşümlere yanıt veremeyen örgütlenme ve iletişim biçimlerinin korunması ve ısrarla kitleleri sisteme yedekleyen anlayışların tutuculuğu gerçekliği dönüştürebilecek bir sınıfsal müdahalenin de oluşmasına engel olmaktadır. İktidarların baskısı ile demokrasi anlayışının emekçi örgütleri tarafından terk edilmesi bu örgütlerin devletin ideolojik aygıtlarına dönüşmesini beraberinde getirmiştir ve çoğu sendika devletin kitleleri denetim altında tutmak için kullandığı ve iktidarın koyduğu sınırlar içersinde hareket eden, muhaliflere kapılarını kapatmış bürokratik yapılara dönüşmüştür. Emekçilerin sendikalara güveni de bu gerçeklik nedeni ile azalmıştır ve sendika yönetimleri bir grup ayrıcalıklı azınlığın eline bırakılmıştır. Sendikaların yapısı giderek anti-demokratikleşmiş ve emekçilerin örgütü olmaktan çıkarak, onların tepesinde otoriteryen bir güce dönüşmüştür. Tarihsel anlamda ezilenlerin iktidarlara karşı kendi özgürlüklerini savunmak

için kurduğu araçlar tarih içerisinde kurumsallaşarak ezilenlerin denetiminden kaçmıştır. Bu gerçeklik, ezilenler için bu aygıtları yeniden ele geçirerek dönüştürmek ya da yeni örgütlenmeler kurarak etkisizleştirmek yoluyla ortadan kaldırmayı zorunlu kılmaktadır.

Sendikaların, sınıf mücadelesini yaralayan ve toplumsal alanda demokratik yaklaşımların yerleşmesini engelleyen ırkçı ve cinsiyetçi söylem ve pratiklere karşı da etkin bir mücadele yürütmesi gereklidir. Buna bağlı olarak, sendikaların demokratikleştirilmesi bağlamında ırkçı ve cinsiyetçi etkilerden de arındırılması ve yenilenmesi gereklidir; sendikalar birçok genç tarafından eski moda, erkek egemen, çatışmacı ve geçmişin bir parçası yapılar olarak görülmektedir (TUC, 2001). Bu anlamda, sendikalarda yenilenmenin sağlanması eskimiş, çağdışı, erkek egemen anlayışlardan arındırılması, bu geleneksel anlayışların aksine uluslararası dayanışmayı olası kılan özgürlük, eşitlik ve kardeşlik vurgusunu taşıyan ırkçılık-karşıtı, erkek egemen olmayan bir anlayışın üretilmesi ve benimsenmesi gereklidir.

Emekçilerin milliyetçi, ırkçı ideolojilerden etkilenerek sınıf mücadelesine zarar veren eğilimlere kapılmalarına karşı sendikal eğitimin verilmesi önemli bir sorundur, iktidarların milliyetçiliği kullanarak emekçileri birbirleriyle düşmanlaştırmasına karşı "halkların kardeşliği"nin savunulması ve anlatılması gereklidir. Milliyetçilik, işçiler arasındaki birlik olanaklarını ortadan kaldırır ve işveren hesabına etnik çatışmanın üretilmesine neden olur. Etnik sorunların barışçı çözümlerini savunmayan sendikalar gerçekte iktidarların politikalarını yeniden üretirler ve işçilerin milliyetçi ideolojiler bağlamında denetim altında tutulmasına hizmet ederler. Sendikaların sınıf sorununu diğer sorunlardan soyutlayarak ele alması olası olmadığı için, etnik sorunun demokratik bir biçimde ele alınması ve işçilerin örgütlenmesi ve eğitimi sürecinde farklı etnik gruplar arasında barışı ve kardeşliği vurgulayan bir anlayışın vurgulanması oldukça önemlidir. Bunun yanında, küreselleşme karşıtı hareket bağlamında milliyetçiler küreselleşme karşıtı, anti-empyrialist bir söyleme sahip olsalar da gerçekte ulus-devletlerin denetimindeki güçler olarak küresel gücün çıkarına hizmet eden politik bir çizgide ilerlemektedirler. Milliyetçiler küreselleşme karşıtı bir söylem kullansalar da, gerçekte küreselleşmeye hizmet ederler, çünkü "küreselleşme ve milliyetçilik elele" (Schwarzmantel, 2004: 323) toplumsal bilinci körleştirerek egemen yapıya bağımlı kılarlar. Bu bakımdan, milliyetçilik yerel ve küresel bağlamda sendikaların gelişimi açısından olumsuz etkilere sahip bir ideolojidir ve toplumsal muhalefetin engellenmesi için kullanılmaktadır. Milliyetçilik toplumsal parçalanmaya neden olan ve buna bağlı olarak da yerel ve ulusal dayanışmaların örgütlenmesini engelleyen bir ideolojidir. Bu nedenle, sendikal yapıların milliyetçi ideolojilerin etkisinden arındırılması ve barışçı bir yaklaşıma sahip kılınması önemlidir.

Erkek-egemen anlayışı yeniden-üreten mekanizmalardan birisi olan sendikaların cinsiyetçi yaklaşımları terk etmesi ve kadın sorununun eşzamanlı olarak demokrasi sorunu olduğunun da vurgulanması gereklidir. Sendika yönetiminde kadınlara yer verilmesi, "pozitif ayrımcılığın" yaşama geçirilmesi gereklidir, çünkü "erkek sendikacılar sık sık cinsiyetçi tutumlar alır ve

kadınlara karşı doğrudan ayrımcılık uygular" (Munro, 2000). Kadına yönelik tüm baskıcı yaklaşımların ortadan kaldırılması ve sendikal mücadelenin kadının özgürleşmesini sağlayan bir mücadele haline getirilmesi, demokratik iletişimin yaratılabilmesinin temel koşullarındandır. Sendikaların tarihsel anlamda erkeklerin örgütleri olarak kurgulanması aynı zamanda kadına karşı işverenle benzer anlayışların paylaşılması sendikal demokrasinin sakatlanmasını beraberinde getirmiştir. Bu açıdan, kadınların olmadığı sendikaların demokratik olabilmesi de olası değildir. Sendikal demokrasinin ve demokratik iletişimin yaratılabilmesi ırkçı ve cinsiyetçi tüm düşünüş ve yaklaşımlara karşı mücadele etmekten geçmektedir. Bunun için alternatif medyaların etkin bir biçimde kullanılması ve ezilen etnik gruplara, mezheplere ve cinslerle dayanışma ve "öteki" olarak toplumsal yaşamdan dışlanan herkesi demokratik iletişim süreçlerine dahil etmek iletişimin yapısının dönüşümünü de beraberinde getirecektir.

Demokratik sendikaların yaratılabilmesi tüm toplumsal sorunlara müdahil olan ve bu sorunların demokratik anlayış bağlamında çözümlenmesi için mücadele edilmesi ile olasıdır. "Öteki"lere karşı sistemle aynı şekilde düşünen, erkek-egemen cinsiyetçi anlayışı yeniden-üreten sendikaların ezilenlerin örgütü olmasına olanak yoktur, sendikalar için temel belirleyen sadece ekonomik mücadele değildir, siyasal alanda demokrasiyi savunmayan bir sınıf örgütünün başarılı olması da olası görünmemektedir. İktidarın toplumsal parçalanma ve çatışmalara neden olan kültürüne karşı demokrasi kültürünün savunulması ve toplumsal alanda demokratik iletişimin yerleşmesinde sendikalara önemli görevler düşmektedir. Kadınları, azınlıkları yani ötekileri ezen, dışlayan sendikalar ezilenlerin yanında değil karşısında olan siyasal hareketlerin etki alanında farklı türde sınıf karşıtı örgütlere dönüşme riskiyle karşı karşıya kalacaklardır. Sendikalar için bu bakımdan temel belirleyen her zaman için demokratik bir anlayışla hareket etmektedir.

Sendikalar ve Yeni İletişim

Küreselleşmenin yalnızlaştırdığı ve çaresizleştirdiği emekçileri yeniden biraraya getirmek ve demokratik bir iletişim biçimiyle, yaşanan sorunlardan kurtuluşun bireysel değil toplumsal özgürleşmenin olası olduğunu ezilenlere anlatma gerekliliği sendikalar için önemli bir sorun haline gelmiştir. Ezilen sınıflara neo-liberalizmin saldırılarına karşı örgütsüz toplumların yenilgisinin, geleceğini yitirmek anlamına geldiğini gösterebilmek yeni iletişimsel olanakları etkin bir biçimde kullanmayı da gerektirmektedir. Anaakım medya gerçekliği gizleyen bir yapıya sahiptir. Bu bağlamda iktidarın denetimindeki "medyanın 'toplumsal amacı' topluma ve devlete egemen ayrıcalıklı grupların ekonomik, toplumsal ve siyasal gündemlerini halka aşılacak ve bunları savunmaktır" (Chomsky, Herman, 1998: 100). Küresel medya da aynı biçimde küresel egemen gücün, yani çokuluslu şirketlerin çıkarlarına hizmet eder; "Küresel medya, ve özeldede küresel yayın (TV yayıncılığı) medyası biçim olarak olduğu kadar içerik olarak da küreselleşir ve küresel pazarın

genişlemesine hizmet eden şirket çıkarlarının kontrol edilirler" (Flew, Mcelhinney, 2001: 6). Bunun yanında medya sadece, "küresel medya ve iletişim, küresel kapitalizmin ordularının ilerlemesinde bazı sorumlulukları da üstlenmektedir" (McChesney, 2003: 8-9). Yeni medya olanaklarını yanılsamayı parçalayacak biçimde gerçekleri savunarak kullanmak gereklidir.

Toplumsal anlamda politikadan uzaklaşma ve iktidarın denetimini gönüllü bir şekilde kabul etmenin sağlanması bakımından medya önemli bir işlevi yerine getirmektedir;

"Küresel ticari medya, politikasızlaştırma sürecinin bir parçasıdır. İleriyi düşünme ihtiyacı duymadan sadece pazarın gereklerini yerine getiren medya, kişisel tüketimin, toplumsal kavrayış ve eylemlilik üzerinde imtiyazlı bir konum elde eden, emirleri büyük oranda yerine getiren ve düzeni fazlaca bozma girişiminde bulunmayan depolitize edilmiş bir toplumun oluşumuna büyük bir inançla hizmet eder" (McChesney, 2003: 26).

Emekçilerin kendi gerçekliklerinden yabancılaşmalarına karşı farklı iletişimsel yöntemlerle hem yerel, hem de küresel bağlamda kapitalizmin toplumlar için ne anlama geldiğinin anlatılması hem de örgütlü mücadelenin gerekliliğinin gösterilmesi sendikaların ve diğer muhalif örgütlenmelerin önemli görevlerinden bir tanesidir. Sendikaların iletişimsel alanın dışında kalma gibi bir şansları yoktur, bu nedenle tüm toplumsal süreçleri belirleyen iletişimsel alana ilişkin gelişkin bir stratejiye sahip olmaları gereklidir; "bir sendikanın iletişim stratejisi hem örgütlenmenin kendi iç dinamiklerine hem de işçi hareketi ve bunu çevreleyen politik alana –devlet, işgücü piyasası ve maddi üretim ilişkileri- bağlıdır" (Ward, Lusoli, 2003: 151). Küresel kapitalizmin esnek üretimi yaşama geçirmesiyle birlikte sendikaların iletişim biçimlerini ve buna bağlı olarak da örgütlenme, mücadele strateji ve taktiklerini de yeniden düzenlemesi gerekmektedir. Buna bağlı olarak, farklı uluslardan işçilerin ortak bir örgütlenme ve mücadele kültürünü edinmeleri ve örgütleri aracılığıyla iletişim içersinde olmaları ve yerelden küresele işçilerin dayanışmasını örmeleri gereklidir. Bu süreç, şimdiye dek çok da üzerinde durulmayan iletişim sorununun sendikalar tarafından yeniden ve yaşanan ekonomik, toplumsal bağlamında ele alınması gerektiği açıkça ortadadır; sendikaların küresel kapitalizmin emrindeki yeni iletişim biçimlerini ve tekniklerini de muhalif bir anlayışla etkin bir biçimde kullanmayı öğrenmesi de gerekmektedir. İşçilerin medyasının yaratılması ve bu medyanın "radikal medya" olarak kurgulanması önemlidir, yerelden küresele ezilenlerin iletişiminin sağlanması ve bu iletişim üzerinden ulus-devletlerin ve küresel şirketlerin baskısıyla yalnızlaştırılan yoksulların dayanışmasının sağlanması mümkündür. "Başka bir dünya mümkün" sloganını yaşama geçirmek için ezilenlerin öncelikle yerelerde güçlü örgütlülükler oluşturması ve bu örgütlenmelerin etkili iletişim stratejileri geliştirerek tüm toplumu kapsayan bir "radikal iletişim ağı" yaratması, sonrasında ise uluslararası dayanışma

bağlamında yerel ağların birbirlerine bağlanarak uluslararası bilgi akışı ve paylaşımının sağlanması, iletişimin söylemsel değil eylemsel olarak da dayanışma eylemleriyle ifade edilerek dünyanın tüm işçilerin, ezilenlerinin enternasyonalist birlikteliğinin yerel ve küresel iktidarlara gösterilmesi sağlanmalıdır. Küreselleşme ile birlikte yeniden-örgütlenen ve işçiler, yoksullar üzerinde daha yoğun baskı, şiddet uygulayan devletlere karşı uluslararası dayanışma için uluslararası "radikal" yeni sendikal örgütlenmelerin yaratılması da önemli bir gerekliliktir. Ezilenlerin milliyetçi ya da köktendinci alternatiflerle sistem tarafından sol seçenekten uzaklaştırılmasına karşı da önemli bir barikat görevi görmesi mümkündür. Dünyada açlıktan, yoksulluktan kaynaklanan kendiliğinden örgütsüz kitlelerin isyanlarının görülmeye başlanması, sınıf mücadelesinin keskinleşeceğinin göstergesidir ve ezilenlerin örgütsüzlüğü yenilgilerine neden olacaktır. Örgütlenmenin bir iletişim süreci olduğu dikkate alınırsa, ezilenlerin savunulması için kurgulanan örgütlenmelerin ezilenlerle aynı dili konuşması ve onlarla beraber dünyayı dönüştürecek bir gücü yaratması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Toplumsal iletişim içinde Anaakım medya dışında yeni bir medyanın yaratılması zorunluluğu söz konusudur, işçi örgütlerinin, sendika, parti vb. yapıların ortak olarak örgütlediği bir radikal medya, anaakım medyaya karşı yeni bir toplumsal iletişim biçiminin kiteselleşmesini sağlayacak gücü kazanabilir.

Muhafif düşüncesinin yaygınlaşması ve sınıf örgütlenmesinin güçlenmesi toplumsal iletişim bağlamında etkili olabilmekten ve toplumsal kültürü etkileyebilmekten geçmektedir. Tüketim kültürünün yerine geleceği eşitlikçi bir biçimde kurgulayan düşüncenin geçirilmesi, toplumsal yaşamı iktidarın etkisinden kurtarabilmek otoriteryen iletişim biçimlerine karşı demokratik iletişim biçimlerinin geliştirilmesi ile olasıdır. Monolojik iletişimin, diyalogik olanla yer değiştirmesi (Bakhtin, 2001) demokratik alternatif iletişimin yaratılması ile gerçekleşebilir. Bu bağlamda da hem ekonomik anlamda belli bir güce sahip olan muhafif sendikaların diğer toplumsal muhalefet güçleriyle birleşerek güçlü bir alternatif medya yaratması ve siyasal alana müdahale edebilecek kitlesel bir güç haline gelmesi, toplumsal sorunların çözümünü bağlamında atılabilecek en önemli adımlardan biridir. Toplumla iletişim içersinde olan sendikalar demokrasi sorunlarını da daha çabuk aşabilecek, geniş kitlelerin benimsediği özgürlükçü ve eşitlikçi düşüncelerle kendi kısır döngülerini aşacak ve iç sorunlarını çözümlenebilecektir. Kitlelerden kopuk, toplumsal yaşama müdahale etme gücüne sahip olamayan sendikal örgütlenmelerin bürokratikleşmesi ve sistem-içi hale gelerek işlevsizleşmesine karşı mücadele edilebilmesi sendika üyeleri başta olmak üzere tüm emekçilerin ve ezilenlerin demokratik iletişimini ve sınıf mücadelesini yürütebilecek örgütlenme biçimlerinin yaşama geçirilmesi gereklidir.

Sendikal örgütlenmenin gerekliliğinin topluma anlatılabilmesi için anaakım medyanın dışında alternatif medyanın sendikalar tarafından yaratılması ya da desteklenmesi gerekmektedir. Sınıfsal mücadelenin yürütebilmesinin temel koşullarından biri kitlelere kendi gerçekliklerinin ve

yaşadıkları sorunların nedenlerinin anlatılmasıdır, iktidarların etkili iletişim yöntemleri ile kitlelerinin bilinç yapısını belirlemesi ve kendi sistemini yeniden-üretmesine karşı alternatif iletişimin bu yeniden-üretim müdahale etmesi ve toplumsal iletişimi demokratikleştirerek iktidarın etkisini kıran yeni iletişim biçimlerini toplumsallaştırması gerekmektedir. Örneğin, emekçilerin siyasal ve ekonomik taleplerini dillendiren, alternatif kültürün yaşamasını mümkün kılan ve geniş kitlelere ulaşabilen televizyon, radyo ve günlük gazetelerin yaratılması için çaba gösterilmesi sendikal örgütlenmelerin hem iletişimsel anlamda başarılı olabilmesi hem de toplumsal yaşamın demokratikleştirilebilmesine katkı sağlanması anlamında önemli bir rol oynayabilir.

Yeni iletişim teknolojileri küresel iktidara hizmet ettiği gibi muhalifler tarafından da etkin bir biçimde kullanılabilir, özellikle de sendikalar, geleneksel iletişim stratejilerinin dışına çıkarak toplumsal alanda etkili olabilmek için yeni medyaları etkin bir biçimde kullanmayı öğrenmek zorundadır. İktidarın kitleler üzerindeki etkisinin kırılması için yeni medyanın alternatif bir biçimde kullanılmasının yollarının aranması ve bulunması gerekmektedir. Özellikle de sendikaların mücadelelerini besleyecek yeni iletişim teknolojilerini kullanmaları gereklidir; sendikalar teknolojik gelişmeler karşısında güçsüz değildir, dizginleri ele geçirerek teknolojiyi kendi gereksinimlerine ve taleplerine uygun hale getirip kullanabilirler (Ward, Lusoli, 2003: 156). Bu anlamda internet, önemli olanaklar sunmaktadır, ayrıca "internet, ortaya konulan tüm sorunlara rağmen, küresel sivil toplumun en güçlü medyası olduğunu göstermiştir" (Ford, Gil, 2001: 201). İnternetin iletişimsel gücü "sınırları aşabilme" kapasitesindedir ve bu bakımdan benzer işkollarında örgütlenmiş ya da aynı ulusaşırı şirketin farklı kollarında örgütlü olan sendikaların dayanışması ve bilgi paylaşımının yaratılması bakımından önemli olanaklar sunmaktadır; "internet potansiyel olarak bizim ilk küresel toplum alanımızdır, politikanın hem yerel hem uluslararası düzeyde gerçekten katılımcı kullanılabildiği bir medyadır. İnternet bireylerin ve bağımsız kolektiflerin tüm dünyada milyonların takip edebildiği kendi sesleriyle iletişim kurabildikleri ilk medyadır" (Ford, Gil, 2001: 202). Olumsal açıdan ele alındığında internet gerçekten de iletişimsel anlamda sendikalar ve diğer muhalif örgütler için önemli olanaklar sunmaktadır;

"Modern iletişim teknolojisi, salt tüketici olarak değil, katılımcı ve yaratıcı olarak da, herkes için erişilebilir kılınmaktadır. İnternet bu tür katılımın güçlü bir aracı haline gelmiştir ve her türden alternatif hareketin - antiküreselleşmeci, çevreci, yerli, antikapitalist vb.- bu aracı nasıl büyük bir etkiyle kullandıkları hususu son derece öğreticidir. Ne var ki, halen ticari ve devletsel çıkarlar internete erişimi sınırlamaya ve denetlemeye çalışmaktadır" (Raby, 2007: 59-60).

İnternetin ticarileşen yapısına rağmen, muhalifler için etkili bir biçimde kullanabilecekleri ve fazla maliyetli olmayan bir iletişimsel alan olarak hizmet

etmektedir. Bu anlamda, demokratik iletişimi olası kılma kapasitesi nedeniyle yeni toplumsal hareket kuramcıları tarafından önemli ve olumsal bir siyasi dönüşüm sürecinin merkezi bileşeni olarak tanımlanmıştır; "internet çevresinde örgütlenme ve harekete geçme deneyimine dayanarak, bazı militanlar, ağın kendisinin, insanların özelliklerini koruyacağı, profesyonel siyasetçilerin aracılığı olmadan tartışmalar ve oylamalar yoluyla kolektif kararlar alacağı, gelecekteki demokratik bir toplum biçimi olduğu önerisi getirmişlerdir" (Castells, 2008: 201). Sendikal mücadele bağlamında yeni medyalar büyük olanaklar sunmaktadır, iletişim teknolojileri örgütsel değişim sağlayabilir, yeni medyanın sendikaların şubeleri, içgrupları ya da aktivist ağları gibi kolektif yapılara adapte edilmesi, sendikanın yerel, ulusal ve hatta küresel faillerle eskisinden daha sık ve etkin bir şekilde iletişim kurmasına olanak sağlar (Lee, 1997; Ward, Lusoli, 2003: 155). Yeni üyelerin kazanılmasında ve kazanılmış üyelerin bilgilendirilmesinde yeni medyalar etkin bir biçimde kullanılabilir; yeni iletişim teknolojileri yeni üyelerin hedeflenmesi ve örgütlenmesinde de kullanılabilir (Ward, Lusoli, 2003: 153). Yeni iletişim teknolojileri, özellikle de genç işçilere ulaşma, örgütlenme ve sendikal mücadelenin parçası kılma sürecinde önemli olanaklar sunar; genç işçilerin geleneksel medyalar dışında yeni medyaları kullanma becerisini dikkate almayan sendikal iletişim anlayışı başarısız olacaktır. Sonuçta, yeni iletişim teknolojileri sınıf mücadelesi bakımından da giderek görmezden gelinemeyecek bir önem kazanmaktadır. Yeni medyayı etkin bir biçimde kullanarak mücadelesinin bileşeni kılmak için sendikaların da yeni iletişimsel yapıya uygun dönüşüm geçirmesi, geleneksel radikal medyaların yanına döneme uygun yeni radikal medyalar üretmesi gereklidir.

Sonuç

Küresel kapitalizme karşı sınıf mücadelesinin yürütülmesinde önemini hala koruyan sendikaların yeni döneme uygun politikalar geliştirmek için yapısal dönüşüm geçirmesi zorunluluğu açıkça ortadadır. Küresel kapitalizmin neo-liberal politikaları ekonomik ve siyasal yapılarda büyük dönüşümlerin yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan bu dönüşüm toplumları yoksullaştırmakta, örgütsüzleştirmekte, kısacası geleceksizleştirmektedir. Küresel iktidarın yeni saldırılarına karşı başta sınıf hareketi olmak üzere tüm muhalif hareketlerin yeni siyasal söylem ve pratikler geliştirerek karşı koyması bir zorunluluk haline gelmektedir. Sınıf mücadelesinin keskinleşerek yeniden canlanması, sınıf hareketlerinin de canlanmasını beraberinde getirmiştir ve neo-liberal saldırılara karşı sendikaların kendilerini yeniden örgütlemeleri gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu anlamda, siyasetin demokratikleştirilmesinde ve ezilenlerin haklarının savunulmasında siyasal muhalefetin önemli bir bileşeni olan sendikalara önemli bir rol düşmektedir. Buna bağlı olarak, sendikaların toplumsal alanda etkili olabilmeleri için iletişimsel alanı da etkili bir biçimde kullanarak toplumsal yaşama müdahale etmeleri gerekmektedir. Toplumsal iletişim sürecinde iktidarın etkisinin kırılarak ulus-devletlerin baskı ve şiddeti aracılığıyla çokuluslu şirketlerin

çıkarlarını savunan bir biçimde sınıf örgütlerine saldırmaması, işçileri sendikasılaştırması toplumsal alanda hem demokrasinin ortadan kaldırılması hem de toplumun yoksullaştırılmasını ve geleceğinin kara-ütopyaya dönüştürülmesini beraberinde getirmektedir. Bu gerçekliğin topluma anlatılabilmesi için sendikaların yeni iletişim politikalarını kullanarak radikal medyaları, özellikle de yeni medyaları, etkin bir biçimde kullanması gerekmektedir. İletişimsel alanda gerçekliğin ve geleceğin savunulması gereklidir, bu bakımdan radikal medya ezilenlerin sesinin yerelden küresele duyurulmasında ve uluslararası dayanışmanın yaratılmasında önemli bir role sahip olacaktır. Sonuçta sendikal mücadelenin başarılı olabilmesi, hem işçilere hem de tüm topluma kendisini ifade edebilmesi, tüm ezilen toplum kesimlerinin kendilerini ifade edebilecekleri demokratik iletişimin yaratılması ile olasıdır.

Kaynakça

- Amin, S., 2001, "Imperialism and globalization", *Monthly Review*, June.
_____, 2004, "U.S. Imperialism, Europe, and the Middle East", *Monthly Review*, November.
- Bakhtin, M., 2001, *Karnaval'dan Romana*, Ayrıntı, İstanbul.
- Bell, D., 1960, *The End of İdeology*, Free Press, Glencoe.
- Callinicos, A., 2007, "Yeni Orta Sınıf ve Sosyalist Siyaset", içinde *Neo-Liberalizm ve Sınıf* (eds.) Callinicos, A. & Harman, C., Locust, İstanbul.
- Castells, M., 2008, *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum, Kültür. II. Cilt Kimliğin Gücü*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Cumbers, A., 2001, "Labour Worldwide in the Era of Globalization: Alternative Union Models in the New World Order", *Capital & Class*, Autumn.
- Flew, T. & Mcelhinney, S., 2001, *Globalisation and the Structure of New Media Industries*, Sage, London.
- Ford, T. V. & Gil, G., 2001, "Radical internet use". *Radical Media: Rebellious Communication and Social Movements* (eds) Downing, J.D.H., Ford, T.V., Gil, G. & Stein, L., Sage, London.
- Foster, J. B., 2005, *Emperyalizmin yeniden keşfi*. İstanbul: Devın Yayınları.
_____, 2003, "Imperial America and War", *Monthly Review*, May, [http://www.monthlyreview.org/0503jbf.htm].
- Giddens, A., 1990, *The Consequences of Modernity*, Polity Press, Cambridge.
- Gorz, A., 1995, *Elveda Proletarya*, Afa Yayınları, İstanbul.
- Hardt, M. & Negri, A., 2003, *İmparatorluk*, Ayrıntı, İstanbul.
_____, 2004, *Çokluk*, Ayrıntı, İstanbul.
- Herman, E. S. & Chomsky, N., 1998, *Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir*, Minerva, İstanbul.
- Hirst, P. & Thompson, G., 1998, *Küreselleşme Sorgulanıyor*, Dost, Ankara.
- Huntington, S. P., 1998, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster.
- ICFTU, 2003, *Sendikalar için Küreselleşme Rehberi*, Disk Yayınları, No 34.
- İşıklı, A., 2009, *Küresel Saldırı Karşısında Ulusal Devlet ve Sendikalar*, [http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=62. 15.05. 2009].
- Kirton, G., 2006, *The Making of Women Trade Unionists*, Ashgate.
- Lenin, V. İ., 1990, *Ne Yapmalı*, Sol Yayınları, Ankara.
- Mahmutoğulları, M., 2002, "Küreselleşme ve Yeni Sendikal Anlayışlar", *Özgür Üniversite Forum*, Ocak.
- Manni, B. A., 2004, "İmparatorluk Yanılsaması", *Bilinç ve Eylem*, 1.
- Marx, K., 1999, *Grundrisse*, Sol Yayınları, Ankara.

- McChesney, R., 2003, "Küresel iletişimin politik ekonomisi". *Kapitalizm ve Enformasyon Çağı*, (eds.) McChesney, W. F., Epos Yayınları, Ankara.
- Meszaros, I., 2004, *Ya Barbarlık ya Sosyalizm* Yayınları, Ankara.
- Munro, A., 2000, *Women, Work and Trade Unions*, Routledge, London.
- Patnaik, P., 2005, "Yeni Emperyalizm". *Yeni Emperyalizmin Ekonomisi*, (der.) Tahsin, E. & Öztürk, M., Yeni Hayat, İstanbul.
- Petras, J., 2004, *Küreselleşme ve Direniş*, Mephisto, İstanbul.
- Raby, D. L., 2008, *Latin Amerika ve Sosyalizm*, Yordam, İstanbul.
- Radice, H., 1999, "Taking Globalisation Seriously", *The Socialist Register*.
- Savran, S., 2002, "İmparatorluk'a Reddiye", *Praksis*, 7.
- Schwarzmantel, J., 2004, "Nationalism and Fragmentation Since 1989", *The Blackwell Companion to Political Sociology*, (eds.) Nash, K. & Scott, A. Blackwell Publishing, London.
- Tomlinson, J., 1996, "Cultural Globalisation: Placing and Displacing the West", *The European Journal of Development Research*, 8 (2).
- TUC, 2001, *Reaching the Missing Millions*, TUC, London.
- Waddington, J. & Hoffmann, R., 2005, *Trade Unions in Europe: Facing Challenges and Searching for Solutions*,
[http://ewcdb.org/research_fr/content/download/703/4897/version/1/file/trade+unions+in+europe+-+reform,+organisation+and+restructuring.pdf]
- Ward S. & Lusoli, W., 2003, "Dinosaurs in Cyberspace?: British Trade Unions and the Internet", *European Journal of Communication*, 18 (147).
- Wood, E. M., 1992, *Sınıftan Kaçış*, Akış Yayınları, İstanbul.
- _____, 2006, *Sermaye İmparatorluğu*, Epos, Ankara.
- Zizek, S., 2005, *Gıdıklanan Özne: Politik Ontolojinin Yok Merkezi*, Encore Yayınları, İstanbul.